

Кушнір Світлана Олександрівна
*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку;*

Яреміна Марія Олександрівна
*бакалавр,
Запорізький національний університет*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-439-2-31>

ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Україна має потужний продовольчий комплекс, який здатен не тільки забезпечувати значну частину населення їжею, а й формує конкурентну позицію країни на міжнародному ринку агропродукції. Тому саме сільське господарство визнано головною ланкою для економіки України. До початку війни державні кошти та інвестиції формували значну частину підтримки сільськогосподарського розвитку та реформування. Україна навіть входила до трійки лідерів серед світових експортерів зернових культур.

Проте з початку воєнних дій спричинив суттєве зниження фінансової стабільності аграрних підприємств. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, обсяг виробництва в аграрному секторі у 2023 році скоротився на 20% порівняно з довоєнним періодом. Зокрема, згідно з останнім оглядом Київської школи економіки (КШЕ) у звіті Третьої швидкої оцінки шкоди та потреб на відновлення (RDNA3), станом на грудень 2023 року українське сільське господарство понесло збитки в розмірі 80 млрд доларів США [1]. Також через війну в Україні відбулось припинення або зменшення обсягів виробництва 25% сільськогосподарських домогосподарств, а в прифронтових районах 38%.

Через руйнування інфраструктури, зокрема доріг і складів, логістика стала однією з головних проблем. Згідно з дослідженням

аналітичного центру «Аграрний сектор під час війни», 75% аграрних підприємств відчувають дефіцит робочої сили та ресурсів. Це ускладнило їхню здатність підтримувати нормальний рівень виробництва.

Тому для забезпечення безперервного виробництва сільськогосподарських підприємств важливо збалансувати потік оборотних коштів поза сезонами збуту продукції. Кредитування з боку банків або державних програм підтримки стає критично важливим. Уряд ухвалив постанову «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам» 27 березня 2022 р. № 378 [2], що визначає фінансову підтримку у воєнний час малих та середніх агропідприємства з річним оборотом до 20 млн євро та обробкою до 10 000 га землі. Вона передбачає компенсацію відсоткових ставок за кредитами до 50 млн грн.

У зв'язку з перспективами розвитку аграрного сектору та значенням малого і середнього бізнесу для його зростання, банки пропонують різноманітні фінансові продукти для підприємств агропромислового комплексу. Серед них – державна програма «5-7-9», пільгові партнерські програми, авальювання товарних векселів, гранти, а також місцеві програми підтримки та фінансування у співпраці з міжнародними партнерами. Основними кредиторами є державні банки, такі як АТ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Сенс банк». Активними також є великі комерційні банки.

Програму «Доступні кредити 5-7-9%» реалізує Фонд розвитку підприємництва (ФРП), єдиним учасником якого є Уряд України в особі Міністерства фінансів України, що координує усі ключові аспекти діяльності Фонду. Усього з початку 2024 року бізнес отримав 20 325 пільгових кредитів на загальну суму 75,9 млрд гривень, а від старту «5-7-9%» (лютий 2020 року) – 99,3 тисячі кредитів на суму 342,8 млрд гривень [4].

1. "5-7-9"

- Сума до 150 млн грн
- Власник внесок - від 20%
- Відсоткова ставка 5%, 7% або 9% річних

2. Пільгові партнерські програми

- Стандартний кредит + пільговий
- Кредит на насіння, ЗЗР, добрива, техніку, тощо у компаній-партнерів банку
- Відсоткова ставка від 0.01%

3. Авалювання товарних векселів

- Гарантія майбутньої оплати за отримані засоби захисту рослин, добрива, насіння тощо
- Відсоткова ставка 3-4% річних

4. Гранти

- Сума до 10 млн грн
- Власний внесок від 30%
- Відсоткова ставка 0%

5. Фінансування від МВФ

- Сума від 5 млн євро до 12,5 млн євро
- Можливість поєднання з "5-7-9"

6. Місцеві програми підтримки

- Можливість відшкодування відсоткової ставки за одержаними кредитами до 0% річних.

Рис. 1. Основні банківські продукти для мікро-, малих, середніх та великих агровиробників

Джерело: [3]

З початку 2024 року в Україні агрогосподарствам видано кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9» на понад 37,4 млрд грн. Більшу кількість кредитів отримали підприємства наступних областей:

- Київська – 4,7 млрд грн для 710 господарств;
- Вінницька – 3,2 млрд грн – для 726;
- Одеська – 3,1 млрд грн для 680;
- Кіровоградська – 2,9 млрд грн для 934;
- Харківська – 2,9 млрд грн для 434;
- Волинська – 2,2 млрд грн для 392;
- Дніпропетровська – 2,2 млрд грн для 471;
- Львівська – 2,2 млрд грн для 510 [5].

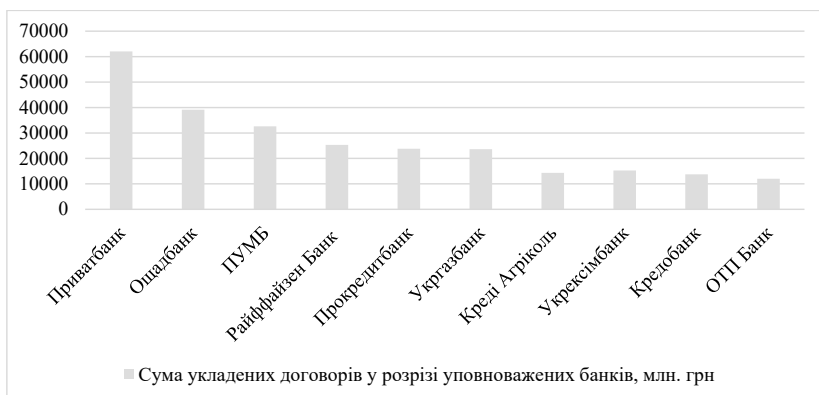

Рис. 2. Розподіл кредитів 5-7-9% за ТОП-10 банками станом на 15.07.2024 р., млн грн

Джерело: [5]

Аграрії мають можливість надалі отримувати в 2024–2025 роках кредити за «Доступною програмою 5-7-9» завдяки підтримці Світового банку в рамках «Екстреного проекту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)». Проект спрямований на підтримку інклюзивного сільськогосподарського виробництва та забезпечення негайного та ефективного реагування на кризи чи надзвичайні ситуації. Наразі Фонд підтримки фермерських господарств виплатив 23 вересня понад 404 млн грн з державного бюджету для підтримки 2822 фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції [6]. Ще 8 тисяч фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції станом на 4 листопада отримали субсидії на суму майже 396,1 млн грн, з якої 60,5 млн грн – на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення (1 гектар) для провадження сільськогосподарської діяльності та 335,6 млн грн – для утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності. До кінця цього року планується надати допомогу іншим підприємствам сільськогосподарського призначення на суму майже 1,2 млрд грн [7].

Грант на розвиток сільського господарства, який пропонує USAID, спрямований на підвищення продуктивності агросектора в Україні,

підтримку продовольчої безпеки та сталих методів ведення сільського господарства. Максимальна сума підтримки – 198 млн грн, доступна до липня 2025 року. Подавати заявки можуть комерційні компанії, фермерські кооперативи, НУО та навчальні заклади. Пріоритет надається проектам у східних та південних регіонах України [8].

Воєнний конфлікт суттєво обмежив доступ сільськогосподарських підприємств до фінансових ресурсів через зростання ризиків та жорсткіші умови кредитування. Однак державна підтримка та міжнародна фінансова допомога є важливими факторами, які сприяють стабілізації ситуації. Запровадження урядом програми «5-7-9%», створення грантових допомог від компанії USAID та державна підтримка від Українського державного фонду підтримки фермерських господарств дозволяє сільськогосподарським підприємствам отримувати фінансові ресурси, що значно спрощує їх роботу під час воєнного конфлікту. Проте перешкодою є складність отримання кредитів та низька кредитоспроможність підприємств. Тому дуже важливим завданням для країни є вирішення проблеми з кредитуванням с/г підприємств задля ефективного фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності цієї галузі та подальшого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Світовий банк. Україна – Третя швидка оцінка шкоди та потреб (RDNA3): лютий 2022 р. – грудень 2023 р. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a>
2. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо забезпечення кредитної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 берез. 2022 р. № 378. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378-2022-%D0%BF#Text>
3. Фінансування агросектору : Які програми кредитування пропонують банки. Kurkul: онлайн – асистент фермера. Сайт. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1550-finansuvannya-agrosektoru-yaki-programi-kredituvannya-proponuyut-banki>

4. «Доступні кредити 5-7-9%»: від початку року український бізнес отримав 20 325 пільгових кредитів на 75,9 млрд грн. МінФін: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dostupni-kredyty-5-7-9-vid-pochatku-roku-ukrainskyi-biznes-otrymav-20-325-pilhovyykh-kredytiv-na-759-mlrd-hrn#>

5. «Понад 37,4 мільярдів гривень отримали 7 293 агрогосподарств цього року за програмою «Доступні кредити 5-7-9%». Міністерство аграрної політики та продовольства України: сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ponad-374-miliardiv-hryven-otrymaly-7-293-ahroghospodarstv-tsohorich-za-prohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9>

6. «Понад 404 млн грн державної підтримки отримали 2822 фермерських господарств». Міністерство аграрної політики та продовольства України: сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ponad-404-mln-hrn-derzhavnoi-pidtrymky-otrymaly-2822-fermerskykh-hospodarstv>

7. «Майже 400 млн грн державної підтримки отримали ще 8 тис фермерських господарств, – Комітет з питань аграрної та земельної політики». Верховна Рада України: сайт. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/255305.html

8. «Грант на розвиток сільського господарства» Дія. Бізнес: сайт. URL: https://business.diia.gov.ua/finance/grant_na_rozvitok_sil'skogo_gospodarstva